

Κυνηγημένοι κυνηγοί

Οι καρχαρίες ζούνε στις θάλασσες της Γης εδώ και 360 εκατομμύρια χρόνια. Σήμερα όμως οι παρεξηγημένοι μεγαλύτεροι κυνηγοί των θαλασσών μας κινδυνεύουν με εξαφάνιση.

Σαπουνάς ή προσκυνητής

**6 ΘΑΝΑΤΗΦΟΡΕΣ
ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΚΑΡΧΑΡΙΑ
ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΚΑΝ
ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ ΤΟ 2010**

**ΔΕΚΑΔΕΣ
ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ
ΚΑΡΧΑΡΙΕΣ
ΘΑΝΑΤΩΝΕΙ ΚΑΘΕ
ΧΡΟΝΟ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ**

Περιγραφή

Οι καρχαρίες είναι ψάρια που ανήκουν στην ομοταξία των χονδριχθύων. Οι χονδριχθές παίρνουν το όνομα τους από το χόνδρο από τον οποίο είναι κατασκευασμένος ο σκελετός τους, υλικό πιο ελαφρύ και πιο ευλύγιστο από τα οστά. Ζούνε στις θάλασσες της Γης εδώ και 360 εκατομμύρια χρόνια, δηλαδή πολύ πριν εμφανιστούν τα υπόλοιπα ψάρια, οι Οστειχθές. Η επιβίωση τους όλα αυτά τα χρόνια ως κυρίαρχα αρπακτικά των θαλασσών είναι αποτέλεσμα μιας σειράς ιδιαίτερα εξελιγμένων προσαρμογών. Χαρακτηριστικό είναι το πολύ ανεπτυγμένο νευρικό τους σύστημα που τους επιτρέπει να αντιλαμβάνονται μέσω της όσφρησης αλλά και ενός εκτεταμένου δικτύου ηλεκτροϋποδοχέων (όργανο Lorenzini) την παρουσία θηραμάτων, ακόμα και όταν αυτά βρίσκονται εκατοντάδες μέτρα μακριά.

Οι καρχαρίες στην Ελλάδα

Στη Μεσόγειο απαντώνται 47 είδη καρχαριών εκ των οποίων περίπου 35 ζουν και στα πελάγη μας. Οι καρχαρίες ζουν κατά κύριο λόγο στις ανοιχτές θάλασσες, πολλοί από αυτούς όμως, εισέρχονται συχνά και σε κλειστούς κόλπους (π.χ. Κορινθιακός, Παγασητικός, Σαρωνικός), με σκοπό κυρίως την αναπαραγωγή.

Οικολογική σημασία

Οι καρχαρίες είναι είδη με τεράστια οικολογική σημασία, καθώς βρίσκονται στην κορυφή του τροφικού πλέγματος των θαλάσσιων οικοσυστημάτων. Η παρουσία πολλών διαφορετικών ειδών καρχαριών σε μια περιοχή αποτελεί ένδειξη ενός αδιατάραχτου οικοτόπου. Επίσης, ως κορυφικοί θηρευτές, οι καρχαρίες παίζουν σημαντικό ρόλο στη βιοποικιλότητα μιας περιοχής, καθώς η αλληλεπίδραση με άλλα είδη κρατά τους πληθυσμούς των άλλων ειδών υπό έλεγχο. Η τροφή των καρχαριών αποτελείται γενικά από μεγάλα θηράματα, όπως μεγάλα ψάρια, (τόνοι, μαγιάτικα, κ.α.), άλλους καρχαρίες και σελάχια, θαλάσσιες χελώνες, μεγάλα κεφαλόποδα (χαταπόδια) και αρθρόποδα (γαρίδες, καβούρια).

Φινόγατος

Σχέση με τον άνθρωπο

Οι παλιοί νησιώτες λέγανε: «στου δερματά την αυλή, κοιμούνται σκύλοι» εννοώντας ότι στα σημεία που υπήρχαν βυρσοδεψεία – δίπλα στη θάλασσα για να πετιούνται τα απόβλητα της επεξεργασίας των δερμάτων - εμφανίζονταν σκυλόψαρα. Αν και επιβεβαιωμένη, η παρουσία μεγάλων καρχαριών στα πελάγη μας έχει περάσει μάλλον απαρατήρητη γιατί οι πληθυσμοί τους δεν ήταν ποτέ μεγάλοι. Και μόνο το γεγονός ότι οι εμπειρικές ονομασίες πολλών ειδών είναι ίδιες (συνήθως σκύλοι, γαλέοι ή κοκκαλάδες) αποδεικνύει ότι το ελληνικό λαϊκό πνεύμα των αλιέων δεν διαχώρισε ποτέ ξεκάθαρα τα είδη των καρχαριών. Παρόλα αυτά ονόματα όπως χινόκοτα, συμπίλιος, λάμια, σαπουνάς και πατερίτσα επιβιώνουν μέχρι τις μέρες μας. Όσον αφορά την παρεξηγημένη επικινδυνότητα των καρχαριών στα νερά μας αρκεί να ειπωθεί ότι στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 14 επιθέσεις τα τελευταία 160 περίπου χρόνια – η τελευταία το 1981, εκ των οποίων οι 11 θανατηφόρες, αριθμός πολύ μικρότερος από τους θανάτους που προκαλούνται από πνιγμό ή ταχύπλοα σκάφη κάθε καλοκαίρι.

Κατάσταση πληθυσμών

Οι χαμηλοί ρυθμοί αναπαραγωγής των καρχαριών, η μείωση τροφής λόγω της υπεραλιείωσης, η καταστροφή των ενδιαιτημάτων τους, οι κλιματικές αλλαγές, η αλιεία για τα πτερύγια τους (finning) και η μη ηθελημένη (παρεμπίπτουσα) αλιεία τους, έχουν φέρει τους καρχαρίες – ιδιαίτερα τα μεγαλύτερα είδη - στα όρια της επιβίωσης τους. Εξαιρετικά σημαντική απειλή ανά τη Μεσόγειο είναι η παράνομη αλιεία τους με παρασυρόμενα αφρόδιστρα. Αν και στη χώρα μας οι καρχαρίες δεν αλιεύονται με σκοπό το εμπόριο των πτερυγίων τους, η πρακτική αυτή ανθεί σε άλλες θάλασσες του κόσμου και είναι η σημαντικότερη απειλή που αντιμετωπίζουν παγκοσμίως. Η πλειοψηφία των πτερυγίων καταλήγει στις αγορές της Κίνας και του Χονγκ Κόνγκ.

© NATUREPL.COM / ALAN JAMES / WWF

Η αλιεία των καρχαριών για τα πτερύγιά τους (finning) έχει ως αποτέλεσμα το φρικτό θάνατο εκατομμυρίων καρχαριών ετησίως, οι οποίοι πετιούνται ζωντανοί στη θάλασσα

Σύμφωνα με το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας, η κατάσταση των καρχαριών της Ελλάδας που απειλούνται, έχει ως εξής:

Είδος	Κατηγορία κινδύνου
Ταυροκαρχαρίας	Κρισίμως κινδυνεύον
Ρυγγοκαρχαρίας	Κρισίμως κινδυνεύον
Λάμια	Κρισίμως κινδυνεύον
Αχινόγατος	Κρισίμως κινδυνεύον
Σταχτοκαρχαρίας	Κινδυνεύον
Λευκός καρχαρίας	Κινδυνεύον
Αλεπόσκυλος	Κινδυνεύον
Κοκκοκεντροφόρος	Τρωτό
Σαπουνάς	Τρωτό
Επτακαρχαρίας	Τρωτό
Γλαυκοκαρχαρίας	Τρωτό

Νομοθεσία

Δυστυχώς, πολλά είδη καρχαριών δεν προστατεύονται ούτε από την ελληνική νομοθεσία, αλλά ούτε και διεθνώς. Συγκεκριμένα, από τα 35 είδη που παρατηρούνται στις Ελληνικές θάλασσες, προστατεύονται ο ρυγγοκαρχαρίας, η λάμια, ο γαλάζιος καρχαρίας, ενώ ο λευκός καρχαρίας και ο σαπουνάς προστατεύονται και από την Ευρωπαϊκή νομοθεσία (απαγορεύεται αυστηρά η αλιεία, η εκφόρτωση και η πώληση τους). Η προστασία των καρχαριών στην Ελλάδα απορρέει από τις Συμβάσεις της Βαρκελώνης, της Βέρνης και της Βόννης, τις Συνθήκη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας και τη Σύμβαση CITES (Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο των Απειλούμενων με Εξαφάνιση Ειδών). Επίσης, η αλιεία τους ρυθμίζεται από την ICCAT (Διεθνή Επιτροπή για τη Διατήρηση των Τονοειδών του Ατλαντικού), την GFCM (Γενική Επιτροπή για την Αλιεία στη Μεσόγειο) και την Ευρωπαϊκή νομοθεσία (ετήσιοι κανονισμοί σχετικά με τις ευκαιρίες αλιείας σε κοινοτικά ύδατα και από κοινοτικά σκάφη). Οι παραπάνω συμβάσεις και επιτροπές, κατά κύριο λόγο υπαγορεύουν την ανάγκη για βιώσιμη και ελεγχόμενη αλιεία και εμπόριο των καρχαριών και επί της ουσίας δεν προστατεύουν την πλειοψηφία των ειδών της Μεσογείου.

Προστατεύοντας τους καρχαρίες

Τα μέτρα που απαιτείται να ληφθούν για την προστασία των καρχαριών σχετίζονται με τη διεθνή νομοθεσία και την εφαρμογή της στη Μεσόγειο και στην Ελλάδα. Επίσης, αν και υφίσταται νομοθεσία που προστατεύει διάφορα είδη καρχαριών και τα ενδιαιτήματά τους, στην πραγματικότητα δεν εφαρμόζεται. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η συνεχιζόμενη παράνομη αλιεία με παρασυρόμενα αφρόδιχτα στη Μεσόγειο από χώρες όπως η Τουρκία και το Μαρόκο.

Για το λόγο αυτό, το WWF συμμετέχει σε όλους τους σχετικούς διεθνείς οργανισμούς που αφορούν στην προστασία των καρχαριών, ενώ παράλληλα συνεργάζεται με την αλιευτική βιομηχανία σε παγκόσμιο επίπεδο προκειμένου να μειωθεί η παρεμπόδιση αλιείας και να αυξηθεί η επιλεκτικότητα των αλιευτικών εργαλείων, διοργανώνοντας το διεθνή διαγωνισμό **Smart Gear**.

Αυτό που μπορεί να κάνουμε όλοι μας σαν καταναλωτές, είναι πρώτα απ'όλα να σταματήσουμε να καταναλώνουμε γαλέο. Τα διάφορα είδη γαλέου στη χώρα μας (π.χ. δροσίτης, αστρογαλέος και γκριζογαλέος) έχουν υπεραλιευθεί, με αποτέλεσμα πολλές φορές τα εστιατόρια να χρησιμοποιούν - και άρα εμείς να καταναλώνουμε - διάφορα άλλα είδη καρχαριών. Γενικότερα, θα πρέπει να μην καταναλώνουμε καρχαρίες (π.χ. ο γαλάζιος καρχαρίας πωλείται στα *super market* με την ένδειξη «Γλαυκός»). Επίσης, θα πρέπει να μην επιλέγουμε ποτέ σουπα από πτερυγία καρχαρία, που δυστυχώς σερβίρεται και στη χώρα μας σε κινέζικα εστιατόρια.

Τέλος, μπορούμε να συνεισφέρουμε στην προστασία των καρχαριών υπογράφοντας τη σχετική ηλεκτρονική αίτηση προς τους υπουργούς αλιείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης [εδώ](#).

Καρχαρίας αλεπού πιασμένος σε δίχτυα

Μερικοί καρχαρίες των ελληνικών θαλασσών

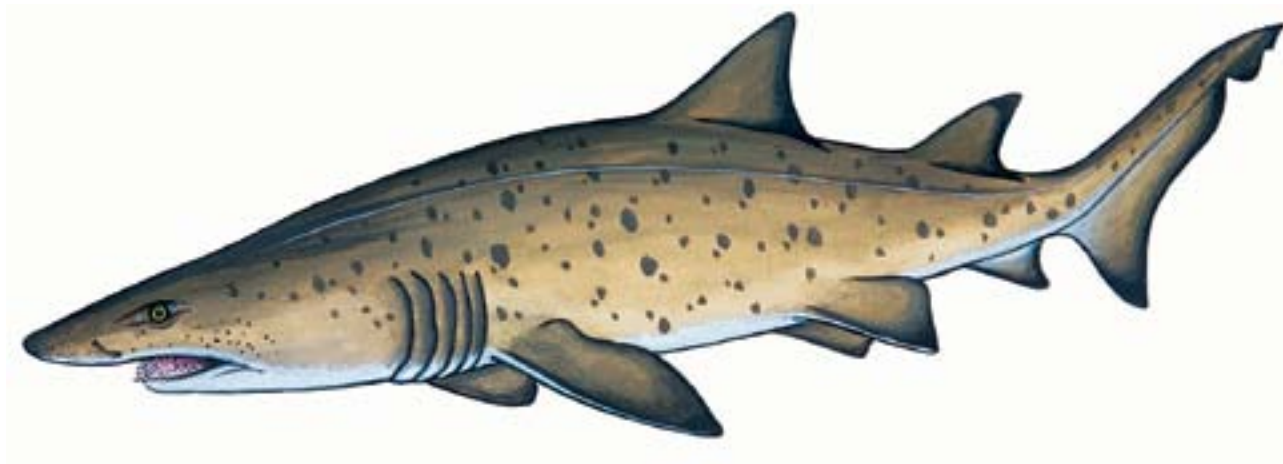
Γκρίζος καρχαρίας ή εξαβράγχιος - *Hexanchus griseus*

Μεγάλος καρχαρίας που ζει στα βαθιά νερά, συνήθως από τα 100 μέχρι τα 1.000 μέτρα. Τα τελευταία χρόνια με την εξέλιξη των αλιευτικών μέσων ολοένα και περισσότεροι εξαβράγχιοι αλιεύονται. Πλέον αποτελούν το πιο συνηθισμένο είδος μεγάλου καρχαρία που συναντά κανείς στις ιχθυόσκαλες.

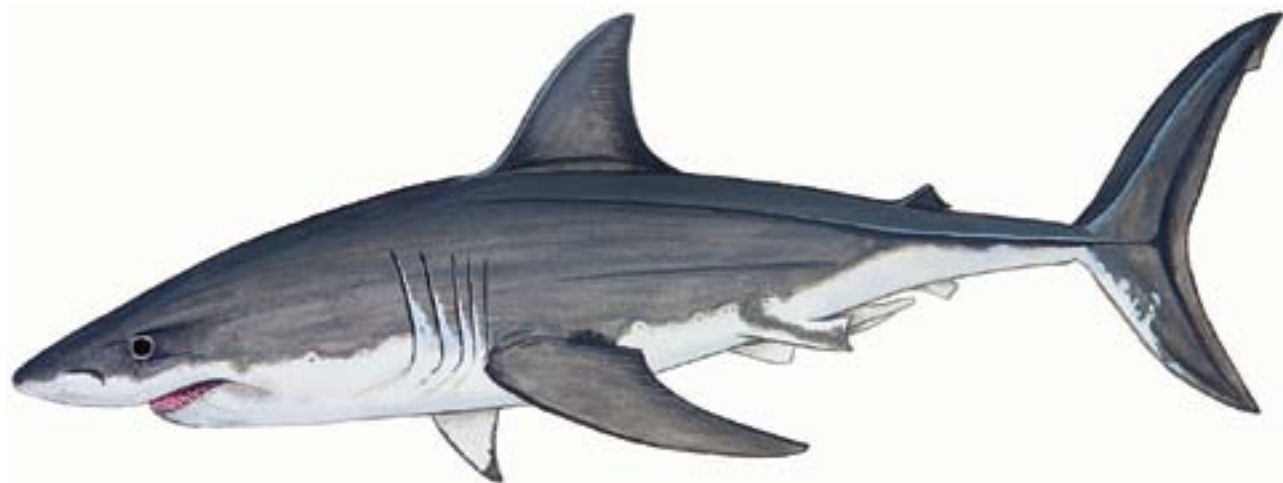
Ταυροκαρχαρίας – *Carcharias taurus*

Ένας πανέμορφος μεγάλος καρχαρίας που πλέον αποτελεί είδος-φάντασμα για τα νερά μας. Χαρακτηρίζεται ως κρίσιμως κινδυνεύον είδος στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας. Τα τελευταία 50 χρόνια έχουν πιαστεί λίγα νεαρά άτομα στην Αδριατική.

Λευκός καρχαρίας – *Carcharodon carcharias*

Με μέγεθος σαφώς μικρότερο από τους λευκούς καρχαρίες των ωκεανών του κόσμου η παρουσία λευκών καρχαριών στη χώρα μας είναι εξακριβωμένη εδώ και χρόνια. Στη Μεσόγειο έχει βρεθεί μια περιοχή αναπαραγωγής έξω από τη Σικελία. Είδος κινδυνεύον και προστατευόμενο - απαγορεύεται αυστηρά η αλιεία, η εκφόρτωση και η πώληση του.

Σαπουνάς ή προσκυνητής – *Cetorhinus maximus*

Ο μεγαλύτερος καρχαρίας στη Μεσόγειο και ο δεύτερος μεγαλύτερος καρχαρίας του κόσμου (μετά το φαλινοκαρχαρία των τροπικών) εμφανίζεται και στις ελληνικές θάλασσες, κυρίως στο Θρακικό και στο Ιόνιο πέλαγος. Είναι εντυπωσιακός αλλά τελείως ακίνδυνος, αφού τρέφεται αποκλειστικά με πλαγκτόν. Είδος απειλούμενο και προστατευόμενο - απαγορεύεται αυστηρά η αλιεία, η εκφόρτωση και η πώληση του.

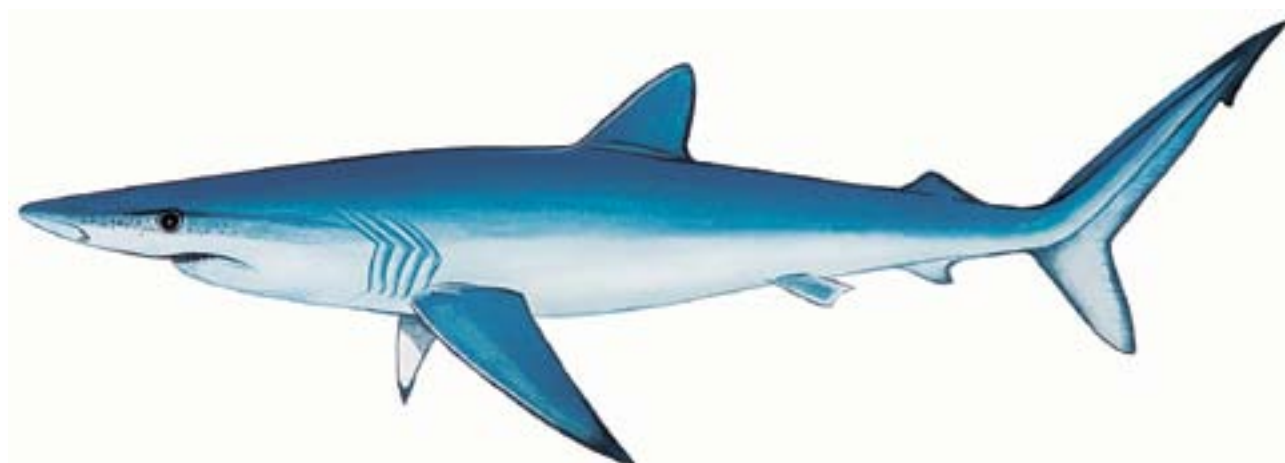
Αλεπού ή αλεπόσκυλος – *Alopias vulpinus*

Εντυπωσιακός καρχαρίας που απαντάται κυρίως νότια της Κρήτης και στα Δωδεκάνησα. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ο μεγάλος άνω λοβός του ουραίου πτερυγίου που το χρησιμοποιεί για να «χτυπά» τα συμπαγή κοπάδια των ψαριών.

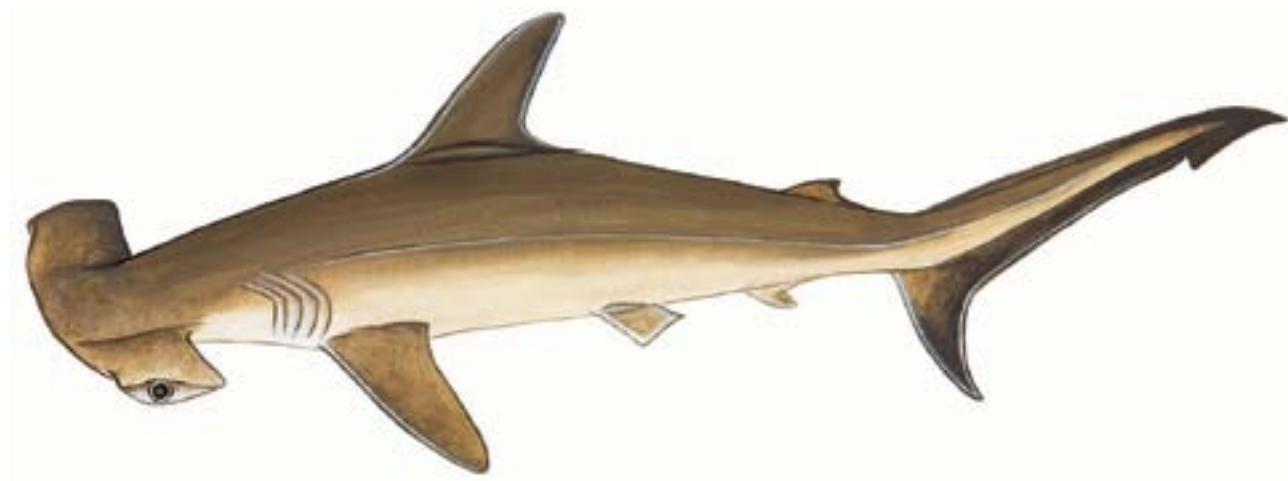
Γλαυκοκαρχαρίας ή Γαλάζιος – *Prionace glauca*

Από τους πιο γρήγορους καρχαρίες του κόσμου αλλά και από τους πιο κυνηγημένους για τα πτερύγια τους. Η παρουσία του στα ανοιχτά μας πελάγη είναι σχετικά συχνή, ενώ εισέρχεται τακτικά στον Κορινθιακό κόλπο – πιθανότατα για να αναπαραχθεί.

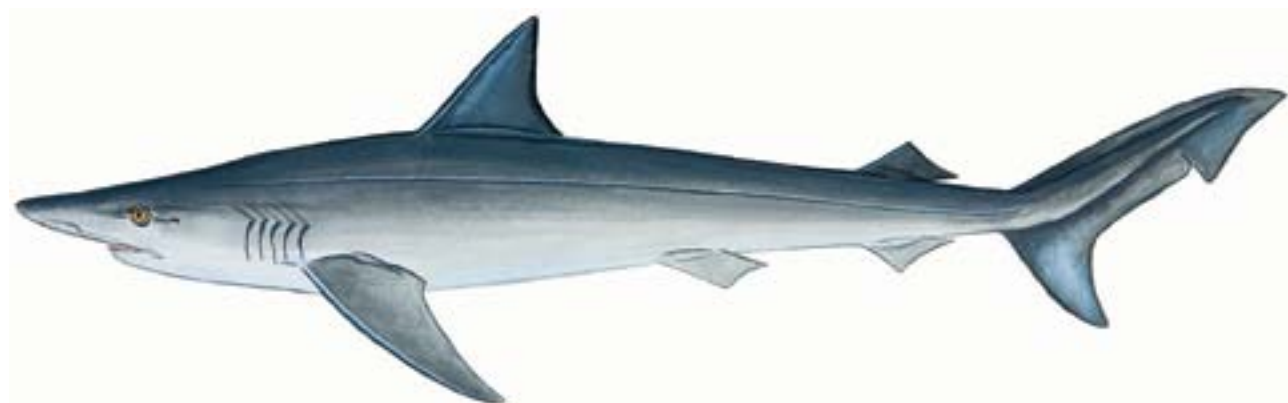
Ζύγαινα – *Sphyrna zygaena*

Ένα είδος με πολλά ονόματα (δεκανίκι, δρεπανάκι, πατερίτσα, προπέλα, σφύρνα) που οφείλονται στο χαρακτηριστικό του ρύγχος. Παλιότερα ήταν πολύ πιο συχνό στη χώρα μας αλλά τώρα πλέον σπανίζει.

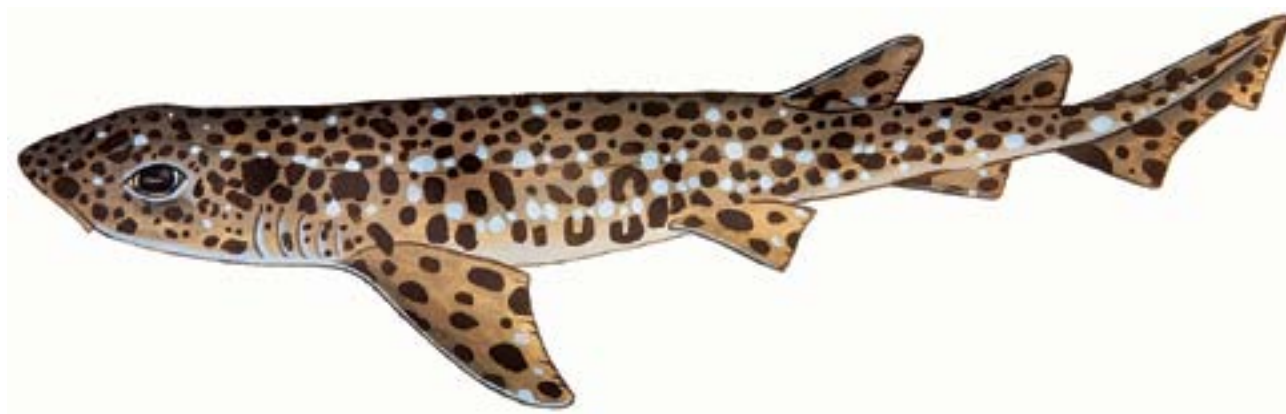
Δροσίτης ή γαλέος – *Galeorhinus galeus*

Ο κοινός γαλέος, το πιο κοινό σκυλόψαρο των θαλασσών μας. Η εντατική υπεραλίευση έχει οδηγήσει πάντως το είδος στα όρια της εξαφάνισης ακόμα και σε περιοχές όπου παλιότερα αφθονούσε.

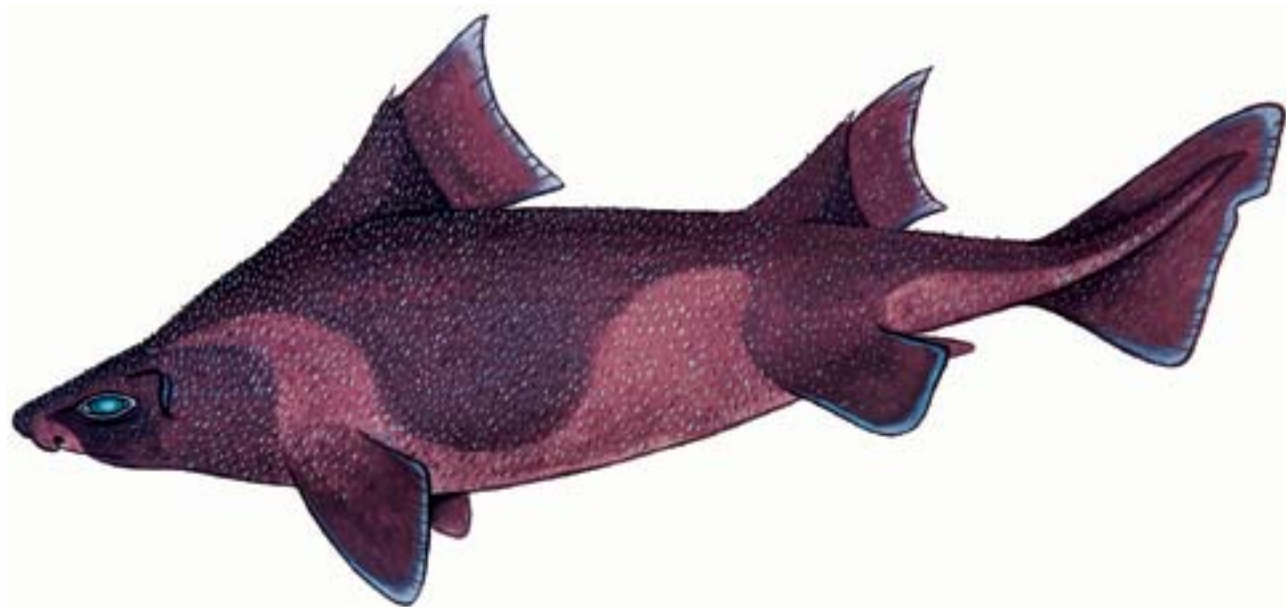
Γάτος – *Scyliorhinus stellaris*

Πανέμορφο μικρό σκυλόψαρο που ακόμα αφθονεί στα νερά μας. Το γεγονός όμως ότι γεννάει μόλις ένα μικρό κάθε καλοκαίρι το κάνει ιδιαίτερα ευάλωτο.

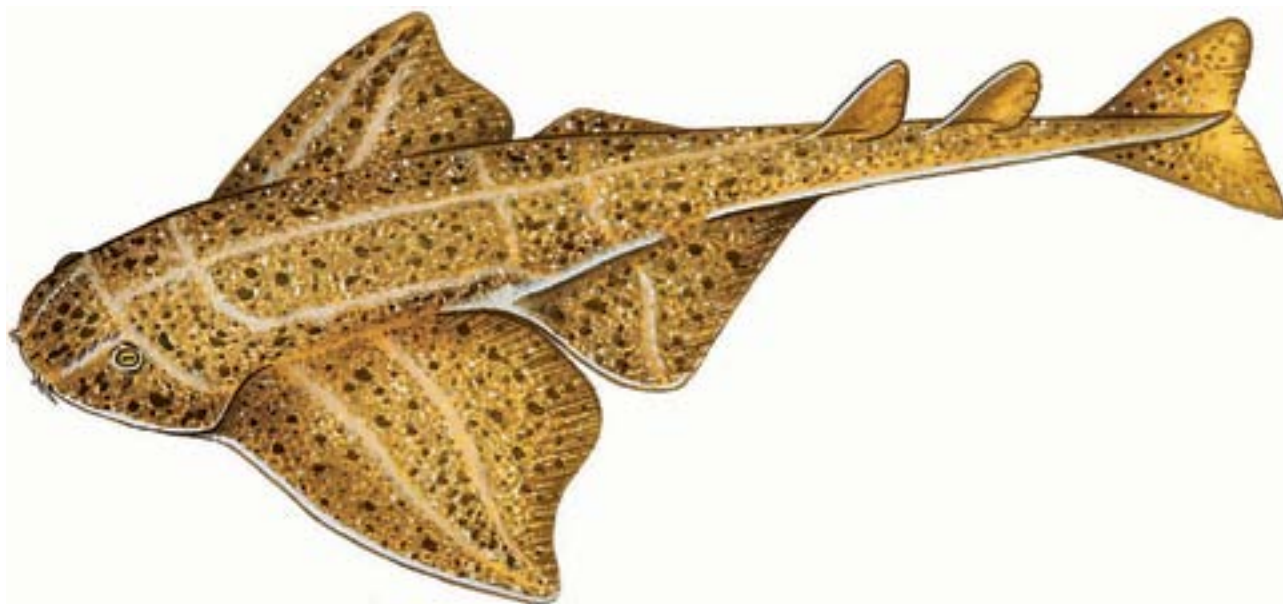
Αχινόγατος – *Oxynotus centrina*

Καρχαρίας των βαθιών νερών, ο οποίος χαρακτηρίζεται από τα πολλά μικρά αγκάθια στο δέρμα του και το μάλλον χοντροκομμένο σχήμα του. Οι συλλήψεις του στην Ελλάδα είναι σπάνιες και τυχαίες.

Αγγελόψαρο – *Squatina squatina*

Το αγγελόψαρο αν και μοιάζει με σελάχι, ταξινομικά ανήκει στους καρχαρίες. Πανέμορφο είδος των ρηχών υφάλων που πλέον σπανίζει και αυτό αρκετά.

Διαβάστε επίσης:

- Cavanagh, Rachel D. and Gibson, Claudine. 2007. Overview of the Conservation Status of Cartilaginous Fishes (Chondrichthyans) in the Mediterranean Sea. IUCN, Gland, Switzerland and Malaga, Spain. vi + 42 pp.
- Διεθνές Αρχείο Επιθέσεων Καρχαριών
- Κουτσογιαννόπουλος Δ., 2010. Τα Ψάρια της Ελλάδας. 494 σελ.
- Λεγάκις, Α. & Μαραγκού, Π. 2009. Το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας. Ελληνική Ζωολογική Εταιρεία, Αθήνα, 528 σελ.
- Μπαρδάνης Μ. Επιθέσεις Καρχαριών – Καταγραφές στην Ελλάδα.
- <http://www.fishbase.gr>
- <http://www.sharkalliance.org>
- http://wwf.panda.org/about_our_earth/species/profiles/fish_marine/shark2

Ευχαριστούμε τον **Δαβίδ Κουτσογιαννόπουλο** για την πολύτιμη συνεισφορά του σε κείμενα και εικονογραφήσεις από το βιβλίο του «Τα Ψάρια της Ελλάδας» και τους **Αργύρη Καλιανιώτη, Δημήτρη Δαμαλά** και **Μαρία Σαλωμίδη** για τα σχόλια τους.

WWF Ελλάς, Οκτώβριος 2011

Περισσότερες πληροφορίες:

Γιώργος Παξιμάδης:

Υπεύθυνος Θαλάσσιου Περιβάλλοντος

210 3314893

g.paximadis@wwf.gr